

7. Юник Д. Г. Виконавська надійність музикантів: зміст, структура і методика формування : [монографія] / Дмитро Григорович Юник. – К.: ДАКККіМ, 2009. – 338, [2] с.

8. Юник Т. І. Вдосконалення методики запам'ятовування музичного тексту як засіб розвитку виконавської майстерності студентів-піаністів: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Юник Тетяна Іванівна. – К., 1996. – 238 с.

Liu Jia. Stage activity of musicians-instrumentalists in context of the psychological theory of stress. *The psychological aspects of the process stage activity of musicians-instrumentalists are considered in the article. It's proven that particularly vulnerable to manifestations of gifted musicians-instrumentalists are public performances. They often lead to particular painful condition that is defined as significant excitement (similar to the experiences of the individual in other stressful conditions). Of course, each stage performance is accompanied by excitement. It manifests itself in such forms as: excitement-lifting; excitement in the image; excitement-panic; excitement-apathy. The dependence of the efficiency of performances on the dominance of a certain kind of stage excitement is argued there. The author proved the necessity of the need to avoid excitement-panic and excitement-apathy.*

The article delineated psychological stress into two types: informational stress and emotional stress. Informational stress occurs not just after the intellectual overload of the consciousness musicians-instrumentalists. It is created, provided that: low quality of mastering of knowledge, abilities or skills; unrealistic interpretation of complex interpretive or technical tasks; feeling of a time limit when making important creative decisions; high degree of responsibility for the results of stage activity. Emotional stress in the process of stage activity of musicians-instrumentalists is characterized by the intensity and duration of action. The minimum influence of emotiogenic conditions and a gradual increase in their intensity have the positive effect on the results of performances, but their excessive intensity and long-term effect lead to the disruption of the reproduction of even efficiently mastered information.

Successful performances in excessive emotiogenic conditions occur due to the mobilization of both surface and deep adaptive reserves of an organism of musicians-instrumentalists. Prolonged exposure of excessive emotiogenic conditions can be distinguished into three phases. The first phase is characterized by feelings of anxiety, when mobilizing adaptive capacity of the organism for resistance to current stressors. The second phase is characterized by resistance, when the reserves of body is balanced using to resist the current stressors. In the third stage maintained the normal operation under the condition of not achieving the superiority of the body over the emotiogenic conditions.

Keywords: *stage activity; musicians-instrumentalists; theory of stress; informational stress; emotional stress.*

УДК 378.011.5:78

Лю Мяоні

ДЕЯКІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ КИТАЙСЬКИХ СТУДЕНТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню питань музично-педагогічної та вокальної освіти китайських студентів у вишах України, зокрема, специфіці входження студентів-іноземців в новий освітній простір. Ці питання є актуальними та вимагають наукової уваги, адже вони пов'язані з специфічними особливостями музично-педагогічної підготовки в українських вишах студентів-іноземців, які свідомо обирають саме українські вищі музично-педагогічного спрямування. Це є вкрай важливим, адже сьогоденній студент, що отримує фахову підготовку у вишах України – інтегрує отримані знання у освітній простір Китаю. Тому, необхідність прискіпливого підходу, з високим ступенем відповідальності, викликало нашу наукову увагу до процесу розгортання стратегії підвищення якості освіти, яку отримують саме китайські студенти.

Ключові слова: китайські студенти; специфіка входження студентів-іноземців в освітній простір українських вишів; вокальна підготовка; мовний бар'єр; мовленнєва, орфоепічна відповідність; специфіка вокальної роботи зі студентами-іноземцями.

Процес оволодіння молодою людиною новою соціальною роллю – бути студентом педагогічного університету – потребує часу на відповідну соціальну та мовленнєву адаптацію. Не випадково, що ця проблема є актуальною для сьогодення, так як студентська молодь є значним прошарком нашого суспільства, який визначає його соціально-економічний і духовний потенціал». А основною соціальною детермінантою, яка визначає морально-духовне зростання молодої людини, є її професійно-пізнавальна діяльність. Вступ до вищого навчального закладу – подія в житті молодої людини, особливого значення набуває вступ у омріяний ВНЗ України студента-іноземця.

Така діяльність безпосередньо трансформується згодом у власне професійну діяльність (як один із основних способів здійснення життя та особистісної самореалізації), пов'язану з духовними пошуками. Тому, щоб спрямувати цей процес у необхідне русло, вчасно щось підказати, необхідна планомірна діяльність викладачів [2, с. 42]. Адже, переважна більшість китайських студентів, що вступили в педагогічні університети України, та навчаються на факультетах мистецтв, окрім педагогічного спрямування освіти, мають на меті оволодіти й секретами виконавства, віддаючи значну частину вільного часу індивідуальним заняттям інструментально-виконавського та вокально-виконавського характеру.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає змогу стверджувати, що різні аспекти проблеми формування особистості студентів були предметом розгляду багатьох науковців у галузі педагогіки та психології. Психологічні особливості студентського віку досліджували Б.Ананьєв, І.Кон, В.Лисовський; різні аспекти професійного становлення студентської молоді були представлені у працях В.Андрущенко, І.Бега, І.Волощук, М.Євтуха, В.Лозової, В.Лугового, В.Ортинського, В.Рябченка, Т.Туркот та інших. Проблема адаптації студентів-іноземців поки що залишається осторонь пильної наукової уваги провідних вчених, існують лиш поодинокі, негрунтовні розвідки.

У цілому діяльність ВНЗ має бути спрямована на створення умов для розвитку особистості китайських студентів через справедливу вимогливість, тактовність, чуйність, які сприяють соціалізації студентів-іноземців, найзначущішим періодом, що визначає особистісний вектор розвитку студента та подальшу його успішність. Саме початковий період входження китайського студента в освітній простір українського вишу, зокрема його адаптація мовленнєвого гатунку, знаходження точок дотику, зокрема у класі з «Постановки голосу».

Формулювання цілей статті. Індивідуальна робота з китайськими студентами, у таких унікальних для педуніверситетів умовах, як індивідуально-творчий особистісний розвиток, це складова успіху фахової підготовки студентів-іноземців, завдяки сформованості унікальних методик, які викристалізуються у повсякденній багаторічній роботі викладацького складу, вони набувають статусу творчих майстерень де відшліфовуються виконавські навички майбутніх учителів музики. Не секрет що саме виконавське удосконалення у різних напрямках зацікавлює студентів-іноземців та налаштовує їх до вступу у ВНЗ України [3].

Тобто, етап адаптації (лат. *adapto* – пристосовую) до нової ситуації – навчання на першому курсі, адже багато першокурсників важко адаптуються до навчання у ВНЗ України, так як вони переживають так звані інформаційні стреси [6, с. 415].

Вирішенню вказаної проблеми може допомогти аналіз китайського студентського соціуму (з ціллю виявлення загальних проблем з якими стикаються студенти-іноземці на перших щаблях навчання). Студентський китайський соціум ми розглядаємо, як цілісну систему зі своєю структурою, зв'язками, а з іншої – як частину більш широкого соціального середовища, соціальної спільноти – макросередовища українського суспільства. Зазвичай у соціумі, як правило, існує своя система взаємин, своя морально-психологічна атмосфера, свої вимоги й еталони (поведінкові, мовні, тощо). На нашу думку, мікросоціум китайських

студентів – попередників, більш досвідчених студентів-старшокурсників, повинен ініціювати діяльність студента-початківця.

Входження студента-іноземця в нове мовно-культурне соціально-невідоме середовище (умови життя, оточення, норми поведінки, незвичний режим діяльності, неналагодженість стосунків у групі, на курсі, на факультеті, незнайоме місто, незрозуміла мова); особливостями самостійного життя; професійними (невміння зорієнтуватися у професійній спрямованості процесу навчання; необхідність вчитися працювати з людьми; складність у спілкуванні). Як правило подібні труднощі долаються студентами-іноземцями протягом першого року навчання, які адаптуються до нових умов і спрямовують свої сили на здобуття знань.

Подоланню означених труднощів адаптації студентів-іноземців повинна допомагати не лише спільнота студентів співвітчизників, необхідно організувати спеціальний тьюторський супровід студентів-іноземців першого року навчання в українських вишах. А також, завдяки спеціально організованій роботі ВНЗ: активного і творчого пристосування студентів-іноземців нового набору до умов вищої школи, в процесі якого формується колектив-одногопункників, однокласників тощо.

При цьому важливим є врахування того, що процес адаптації до нової ситуації має характерні фази її здійснення: 1) психічна реакція організму на нові умови ВНЗ у студентів-іноземців має різну тривалість; 2) включає перебудову пристосовницьких механізмів, динамічного стереотипу, психічних процесів і завершується приблизно до середини другого семестру; 3) період усталеної адаптації, коли завершується формування динамічного стереотипу і пристосовницьких реакцій. Отже, зі вступом до освітнього закладу студент-іноземець проходить соціально-педагогічну адаптацію до процесу в освітньому закладі, під якою слід розуміти, окрім засвоєння молодого людиною норм студентського життя, включення в систему міжособистісних стосунків групи ще й подолання мовного бар'єру.

У цілому адаптацію студентів-іноземців ВНЗ необхідно розглядати як комплексну проблему, виділяючи в ній різні окремі рівні і ланки, кожна з яких має специфічні механізми, зумовлені рівнем розвитку студента, групи і колективу. Найпершим та найвагомим у процесі адаптації студентів-іноземців є подолання мовного бар'єру, тому вкрай важливо відпрацювати таку технологію адаптування китайських студентів яка б забезпечувала їм безкоштовні курси української мови, вивчення якої могло виступати бонусом у процесі заохочення іноземців до українських вишів. Обов'язкове оволодіння української мовою на різних рівнях (за аналогом вивчення англійської мови) відкриє додаткові резерви у процесі адаптації студентів-іноземців.

Процес адаптації студентів проходить на декількох рівнях «пристосування»: до нової системи навчання; до зміни режиму праці і відпочинку; до входження в новий колектив, до засвоєння початкових навичок гри, співу, тощо.

Важливими залишаються індивідуальні форми роботи зі студентами-іноземцями, зокрема у класі з постановки голосу, адже саме на першому курсі відбувається глибока психологічна перебудова особистості студента-іноземця, де він адаптується до нового лінгво-культурного середовища. Зокрема у процесі вивчення творів українських композиторів – найулюбленішого репертуарного поля китайських студентів, відбуваються унікальні явища, коли окрім вокального розвитку проходить процес мовленнєвого відпрацювання поетичних текстів вокальних творів, стилістична та лінгвістична, дикційна та вокальна робота у комплексі дають дивовижні результати, коли не володіючи мовою студенти-іноземці, завдяки розкриттю художнього змісту виконуваного вокального твору починають вивчення української мови на спеціальних курсах, задля розуміння українських поетичних текстів виконуваних вокальних творів. Ми не можемо стверджувати, що такі тенденції носять масовий характер проте можемо засвідчити дієвість подібного вокально-педагогічного прийому заохочення студентів-іноземців до вивчення української мови. Цей процес пов'язаний з руйнуванням попередніх стереотипів коли поїздка в Україну для багатьох абітурієнтів пов'язувалась з оволодінням російськомовним мінімумом, Ці умови можливої адаптаційно-мовної переорієнтації абітурієнтів-іноземців повинні стати нормою, адже навчаючись в українському ВНЗ, більшість студентів-іноземців змушені долати мовні складності самотужки.

Отже, для вироблення стратегії і тактики, які б забезпечували оптимальну адаптацію студентів-іноземців до навчання у ВНЗ України, перш за все необхідно подолати стіну нерозуміння, вчити українську мову, активно спілкуватись зі студентами-українцями, вчити український репертуар, відшліфувати фонетичну та лексичну відповідність тощо. Також, важливо враховувати характерні індивідуальні особливості студента, на основі яких будуватиметься система його залучення до нових видів діяльності, нового кола спілкування, урахувати структуру домінуючих мотивів, рівень самооцінки, здатність до свідомої регуляції поведінки, що покладаються на керівника малої групи – тьютора, поки що такі функції виконуються викладачами педагогічного колективу стихійно, розпорошено, як відгук на симпатію студента до одного чи іншого викладача тощо.

При цьому завданням викладача-тьютора є допомогти студентам зрозуміти і прийняти нові вимоги, вивчити мову, враховувати режим роботи, самоствердитись у обрані спеціалізації, повірити у власні творчі та педагогічні можливості; а в подальшому розібратись у специфіці професії, спрямувати діяльність на вирішення питань самовизначення у фаховій реалізації. Так, як досягнення мовленнєвої ідентичності залежить від ряду факторів, серед яких ключовим виступає тренаж – регулярна практика, для досягнення якісних показників орфоепічної відповідності, мовленнєвої ідентичності. У цьому напрямку необхідно сконцентрувати педагогічну увагу вищого керівництва ВНЗ України, для підключення внутрішніх резервів у подоланні проблем пов'язаних зі специфікою мовно-мовленнєвого характеру.

На думку науковців (В.Попелюк, Г.Стасько, М.Сливоцький, М.Стефанюк, О.Молодій, І.Жеребецька, О.Шуляр та ін.), унікальність співацького інструмента зумовлена тим, що спів є усвідомленим, емоційним мовленням не в асоціативному, як у інструменталістів, а в прямому розумінні, всередині якого є своєрідний інтелектуально-вольовий «пульт-управління» його роботою – сфера свідомості співака [1].

Сучасна наука про співацький голос і вокальна практика, як зазначають вчені, все ще існують паралельно, мало стикуючись між собою. Наукові дослідження вивчають переважно те, що співак не може контролювати, а те, що дає співакові надійно орієнтуватися в співочому процесі – залишається недоступним для вивчення «ззовні», зауважує В.Юшманов [7].

Знання, отримувані з науково-методичних джерел – малоефективні, до цієї обставини додається педагогічна презентація яка надзвичайно неузгоджена та носить переважно емпіричний характер в оцінці, адже вони презентують собою різні, властиво, протилежні сторони співацького мистецтва: розмовляють «різними мовами», користуючись різною термінологією, використовують систему специфічних аналогій тощо. Емпірично-асоціативна мова співаків про свої внутрішні відчуття і уявлення є мало зрозумілою вченим, які намагаються побачити об'єктивне підтвердження всього, а строга, навіть надмірно абстрактна, мова більшості наукових праць відлякує співаків своєю науковою «сухістю».

Шлях наукового пізнання – це не тільки кількісне накопичення вичерпних знань про частоту проявів того, чи іншого «феномена» реальності, але і складний пошук нових парадигм мислення, тобто, принципово нових вихідних положень свідомості (нового бачення), що дозволяють в новому ракурсі побачити давно відоме, і зробити доступним для розуміння і вивчення те, що раніше здавалось загадковим і нез'ясовним.

Нові парадигми мислення в науці не виникають спонтанно, на порожньому місці. Потреба в них виникає тоді, коли життєво важливі проблеми не можуть вирішуватися в рамках стандартного мислення. Як зазначає В.Юшманов, вокальна техніка академічного (класичного) співу багато в чому залишається для співаків і педагогів «таємничим полем чудес», а співацький інструмент – «чорним ящиком», вчитися грати на якому всякому вокалістові, як і раніше, доводиться навіпамацьки, методом спроб і помилок [7].

Актуальна потреба у формуванні нового бачення вирішення проблем вокальної педагогіки, зокрема професійного вокально-педагогічного підходу у вирішенні вокально-технічних проблем, які б спиралися на функціональні можливості інтелектуальної діяльності людини є нагальною та потребує свого вирішення. Неусвідомлені процеси, які забезпечують

узгодженість роботи всієї голосотвірної системи і внутрішніх органів вокаліста можливі за умови свідомого підходу до навчання і усвідомлення всього комплексу співацької фонаційно-інтелектуальної діяльності.

На думку дослідників, такий аспект наукового пізнання здатний забезпечити формування інтелектуальної бази знань, умінь і навичок з точки зору біофізичного, психофізіологічного пізнання вокальної діяльності, в центрі уваги якого є не голосовий апарат, як система органів людини, що служить для утворення звуків голосу і мовлення, а передусім, співацький інструмент, яким є сам співак, як цілісна структура і мікрочастинка макро-всесвіту [5].

Одним з найважливіших компонентів у співі є слово: дикція, артикуляція, так звана вокальна подача літературного тексту вокального твору, яка може стати проблематичною як для виконавця так у процесі вокально-виконавської роботи і для слухачів.

Вокально-виконавська підготовка майбутніх учителів музики ґрунтується на комплексному підході у складі якого, окрім еталонної вокалізації, повинна увійти ще й орфоепічна відповідність, зокрема у процесі вивчення вокальних творів українською мовою. На нашу думку, у процесі підготовки студентів-іноземців потрібно спрямувати увагу на можливості удосконалення мовленнєвого характеру, досягати ідентичності, або наближення до «оригіналу», «еталону», «зразку», зокрема й у вокальній роботі в класі з «Постановки голосу» тощо.

Мовленнєва культура, у науковій літературі розглядається під певним кутом зору, науковцями пропонуються приблизні орієнтири для побудови теорії та методики формування мовленнєвих умінь як компонента професійної готовності студента до музично-педагогічної праці, особливо у вокально-педагогічній роботі (Я.Мединь, К.Ольхов, В.Самарін, Н.Тарарак); питання методики формування художньо-мовленнєвих умінь учителів музики у вокально-хоровій роботі (О.Лесник).

Зокрема, методичні основи формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музики в умовах вокально-хорової роботи, які розкриті О.Лесник, спираються на ґрунтовні теоретичні положення, що дало можливість визначити поняття «художнього мовлення», як особливі мовленнєві дії, що спираються на знакову систему художньої мови і мають особливий вплив на свідомість людей, а саме: вони пробуджують естетичну реакцію (оцінку), активізують фантазію та образно-розумові дії, викликають яскраві емоційні переживання, у цілому – створюють художнє враження. Уточнюючи сутність художнього мовлення, дослідниця трактує його, як особливий вид мовленнєвої практики (вербальної та пара вербальної) [4].

Універсальна і необхідна мовленнєва здатність має, щонайменш, три основи: 1) мовну компетенцію (тобто знання системної організації звукових сигналів людини) у випадку диригентської діяльності – знакові та смислові функції жесту, міміки; 2) навички та вміння акустичного та паралінгвістичного оформлення мисленнєво-мовленнєвого артефакту; 3) природну або виховану здатність до спілкування.

Узагальнюючи сказане та враховуючи матеріали наявних досліджень процесу адаптації студентів-іноземців (підготовчий період та перший курс) можна виділити характерні особливості цього періоду: незнання української мови – «мовний вакуум», внаслідок чого виникають негативні переживання; невизначеність мотивації вибору професії (педагогічна чи виконавська складові); недостатня психологічна підготовка (розуміння цілком адекватного поєднання як педагогічного так і сольоно-виконавського компонентів підготовки) самими студентами; невміння здійснювати психологічну саморегуляцію поведінки і діяльності; відсутність повсякденного контролю педагогів-тьюторів; пошук оптимального режиму праці і відпочинку в нових умовах; налагодження побуту і самообслуговування, особливо при переході з домашніх умов до умов гуртожитку; відсутність навичок самостійної роботи; пристосування до запису лекцій на електронні носії, зменшення ефективності навчання через неможливість конспектувати, працювати з першоджерелами, словниками, каталогами, довідниками. Усі ці особливості різні за своїм походженням: одні з них – об'єктивні, інші – носять суб'єктивний характер і пов'язані зі слабкою підготовкою студентів-іноземців до входження в український освітній простір,

коли при зарахуванні абітурієнта-іноземця у ВНЗ в основному враховується лише його наявний рівень знань. Відсутність іншої інформації, зокрема динаміки в оволодінні українською мовою призводить до затягування процесу адаптації студентів-іноземців та гальмування особистісного творчо-педагогічного розвитку.

У висновках доцільно підкреслити, що активна робота адаптаційного характеру з китайськими студентами проводиться у класі «Постановки голосу», так як вокальна підготовка у педагогічних університетах України для іноземних студентів є досить актуальною та користується особливою симпатією, то деякі прогресивні викладачі досить активно включились у процес їх адаптації, специфіка якої потребує пильної дослідницької уваги та подальших наукових розвідок, які будуть висвітлюватись у наступних авторських публікаціях.

Література

1. Базиликот Б. Орфоепія в співі [Монографія] / Б. Базиликот. – Львів вид. центр ЛНУ, 2001. – 113 с.
2. Дубінка М.М. Роль куратора академічної групи у становленні особистості студента / М.М. Дубінка // Імідж сучасного педагога. – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2006. – №1 (60). – Лютий місяць. – С. 42-45.
3. Козир А.В. Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти: [монографія] / А.В.Козир. – К.: НПУ імені М.Драгоманова, 2008. – 378 с.
4. Лесник О.С. Дослідження рівня сформованості художньо-мовленневих умінь майбутніх учителів музики на основі хормейстерської підготовки / Лесник О.С. // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць. – Вип. 7(12) Матер. III Міжнар.науково-практичної конференції "Гуманістичні орієнтири мистецької освіти" – К.: НПУ, 2009. – С.105-111.
5. Словник музичних термінів / [автор-упоряд. Ю.Юцевич]. – К. : Музична Україна, 1977. – С.36.
6. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Т.І. Туркот. – К.: Кондор, 2011. – С. 401–427.
7. Юшманов В. Вокальна техніка и ее парадокси. – Санкт-Петербург, 2001. – С.10-17.

Liu Miaoni. Some aspects of adapting Chinese students in the educational space of Ukraine. The article is devoted to the study of questions of musical, pedagogical and vocal education of Chinese students in Ukrainian universities, in particular, the specifics of the entry of foreign students into the new educational space. These issues are urgent and require scientific attention, because they are related to the specific features of musical and pedagogical training in Ukrainian universities of foreign students who consciously choose Ukrainian universities of music and pedagogy. This is extremely important, because today's student, receives professional training in Ukraine - integrates the acquired knowledge into the educational space of China. Therefore, the need for a careful approach, with a high degree of responsibility, has caused our scientific attention to the process of deploying a strategy to improve the quality of education, which is received by Chinese students.

On the basis of philosophical and aesthetic views, the place of music in the life of society and the education of the individual have deep national sources, which is a characteristic feature of the educational paradigm of art education in Chinese universities, however, the reform brings about changes in standards, the renewal of concepts, and facilitates the discovery of new technologies. The great interest of Chinese students in fundamental theories and the effective methods of Ukrainian pedagogy is quite just and timely, because the transcendental tendencies: interpenetration, interchange and other progressive currents have an extremely important political, social, strategic significance for two cultures, two peoples, including the formation of the system of musical education of Ukraine and China.

Keywords: *Chinese students, specificity of foreign students entering the educational space of Ukrainian universities, vocal preparation, language barrier, verbal orthoepic correspondence, specificity of vocal work with foreign students.*